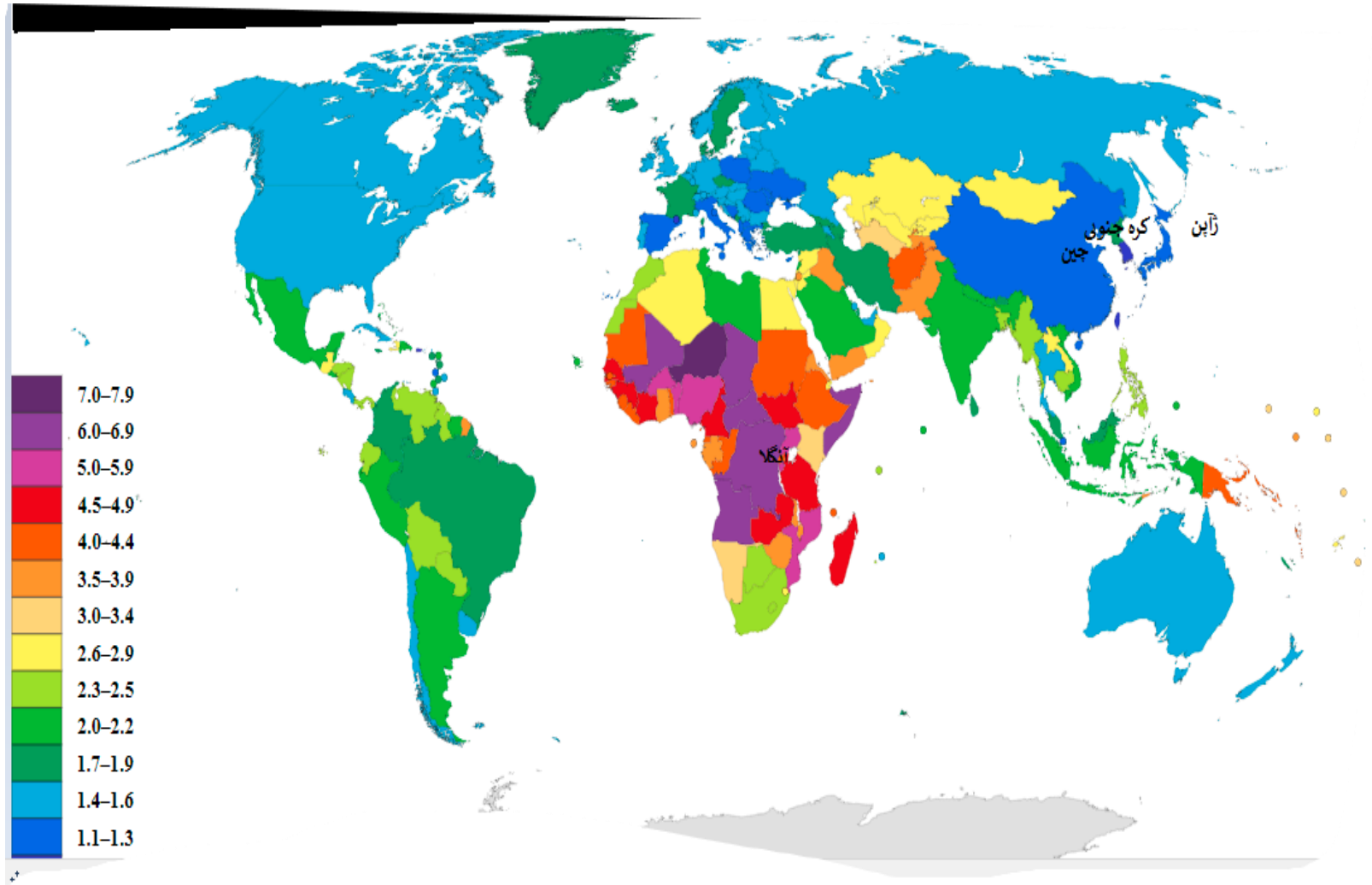
الگوها و روندهای فرزندآوری در ایران

محمود مشفق
دکترای جمعیت شناسی و
مدیر گروه جمعیت شناسی دانشگاه علامه طباطبائی
moshfehgh@atu.ac.ir

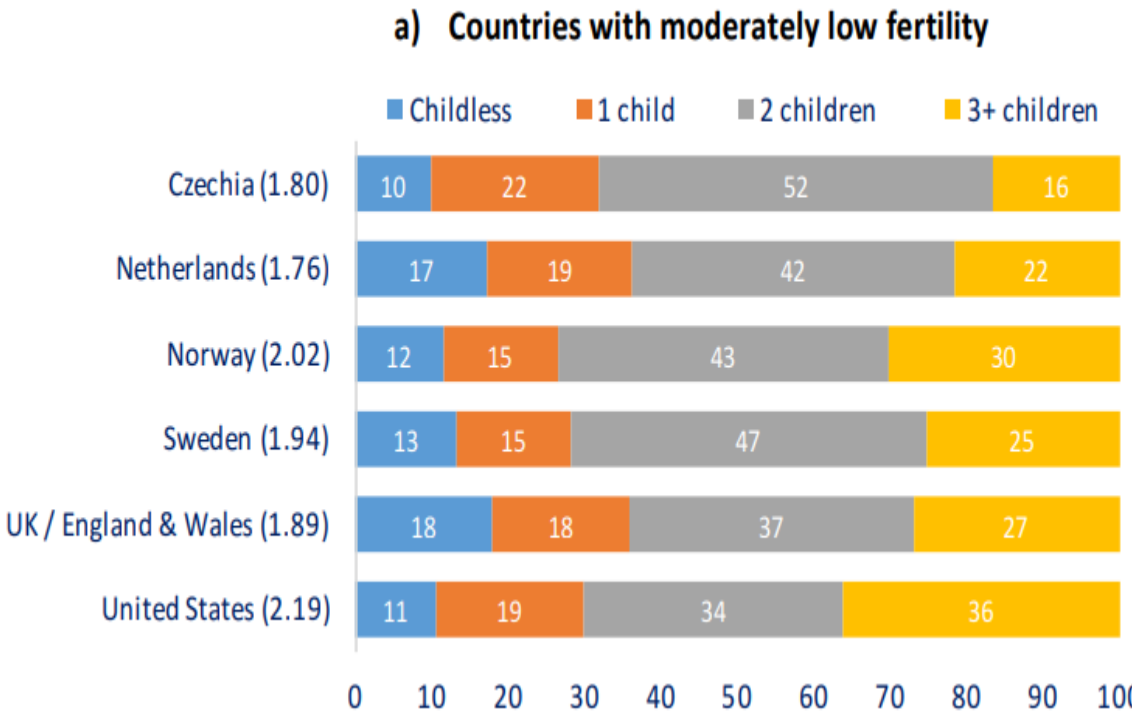
منظور از باروری پائین چیست؟

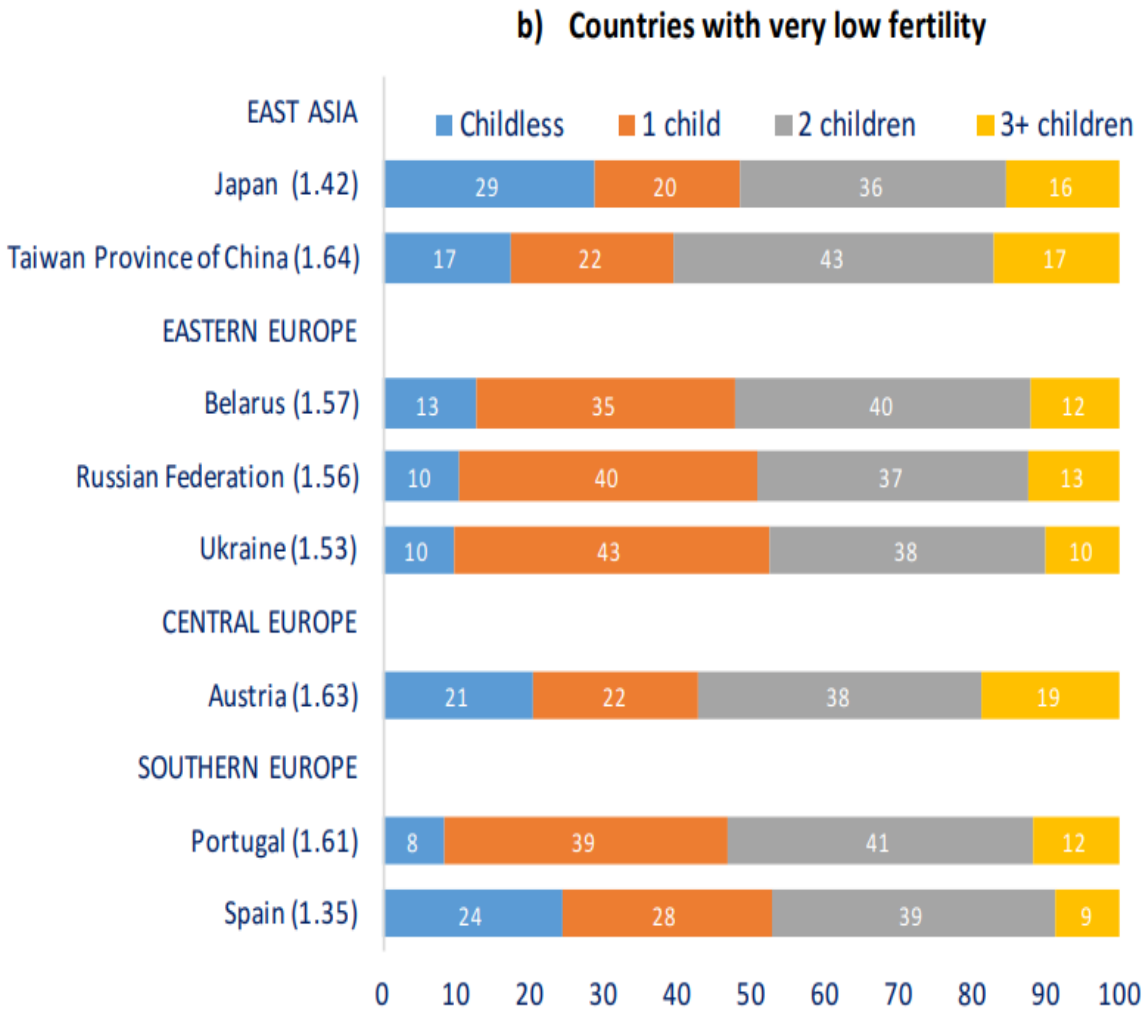
نقشه میزان باروری کل در جهان

- باروری بالا:
- باروری در حال گذار
- باروری سطح جانشینی
- باروری پایین
- باروری خیلی پایین

وضعیت باروری پائین در جهان

وضعیت باروری پائین در ایران

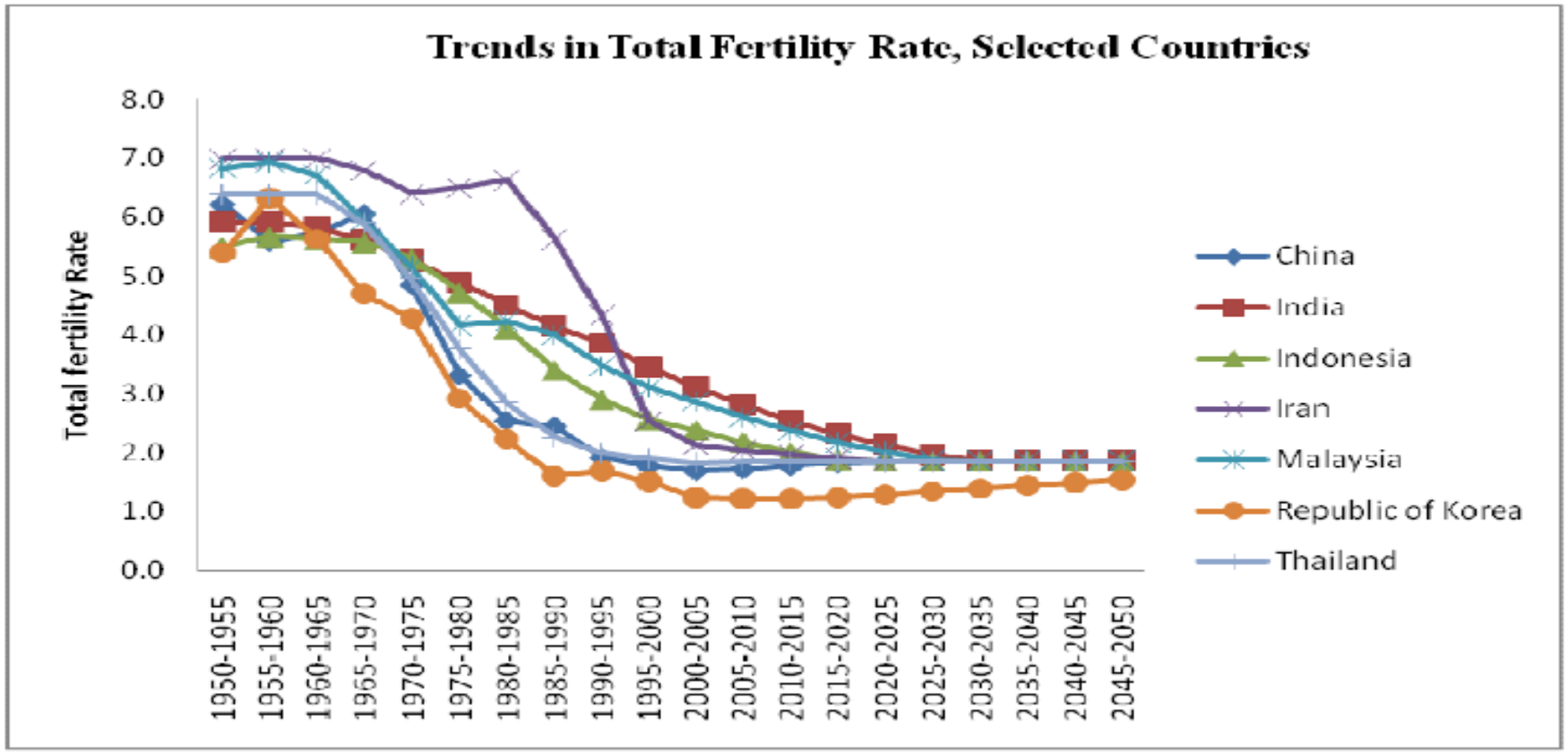
توزیع نسبی پاسخگویان بر حسب تمایلات فرزندآوری

تمایلات فرزندآوری	مردان	زنان	کل
بی فرزندی	۲/۳	۲/۰	۲/۱
۱ فرزند	۱۵/۸	۱۸/۰	۱۶/۹
۲ فرزند	۵۷/۰	۶۱/۲	۵۹/۱
۳ فرزند و بیشتر	۲۵/۰	۱۸/۸	۲۱/۸
مجموع	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰
آزمون آماری		X^2: ۵۱/۵۰۱ **	

توزیع نسبی پاسخگویان بر حسب دلایل تمایل به بی‌فرزندی به تفکیک جنس

دلایل	مردان	زنان
عدم علاقه به فرزند	۲۸/۸	۴۷/۳
مسئولیت زیاد فرزندان	۶/۱	۵/۵
نگرانی از آینده فرزندان با توجه به شرایط جامعه	۷/۶	۱/۸
هزینه‌های اقتصادی فرزندان	۳۶/۴	۱۰/۹
عدم تصمیم‌گیری در مورد خواستن فرزند	۴/۵	۱/۸
ناتوانی جسمی	۷/۶	۵/۵
سایر	۹/۱	۱۴/۵

گذار باروری در کشورهای آسیایی

روند تحولات باروری در ایران

سال	میزان باروری کل	میزان تجدید نسل ناخالص
1335	7	3.4
1345	6.9	3.4
1355	5.9	2.9
1365	6.2	3
1375	2.5	1.2
1385	1.9	0.9
1390	1.7	0.8

منبع: عباسی شوازی ۱۳۷۹ و۱۳۸۰

وضعیت باروری پائین در ایران

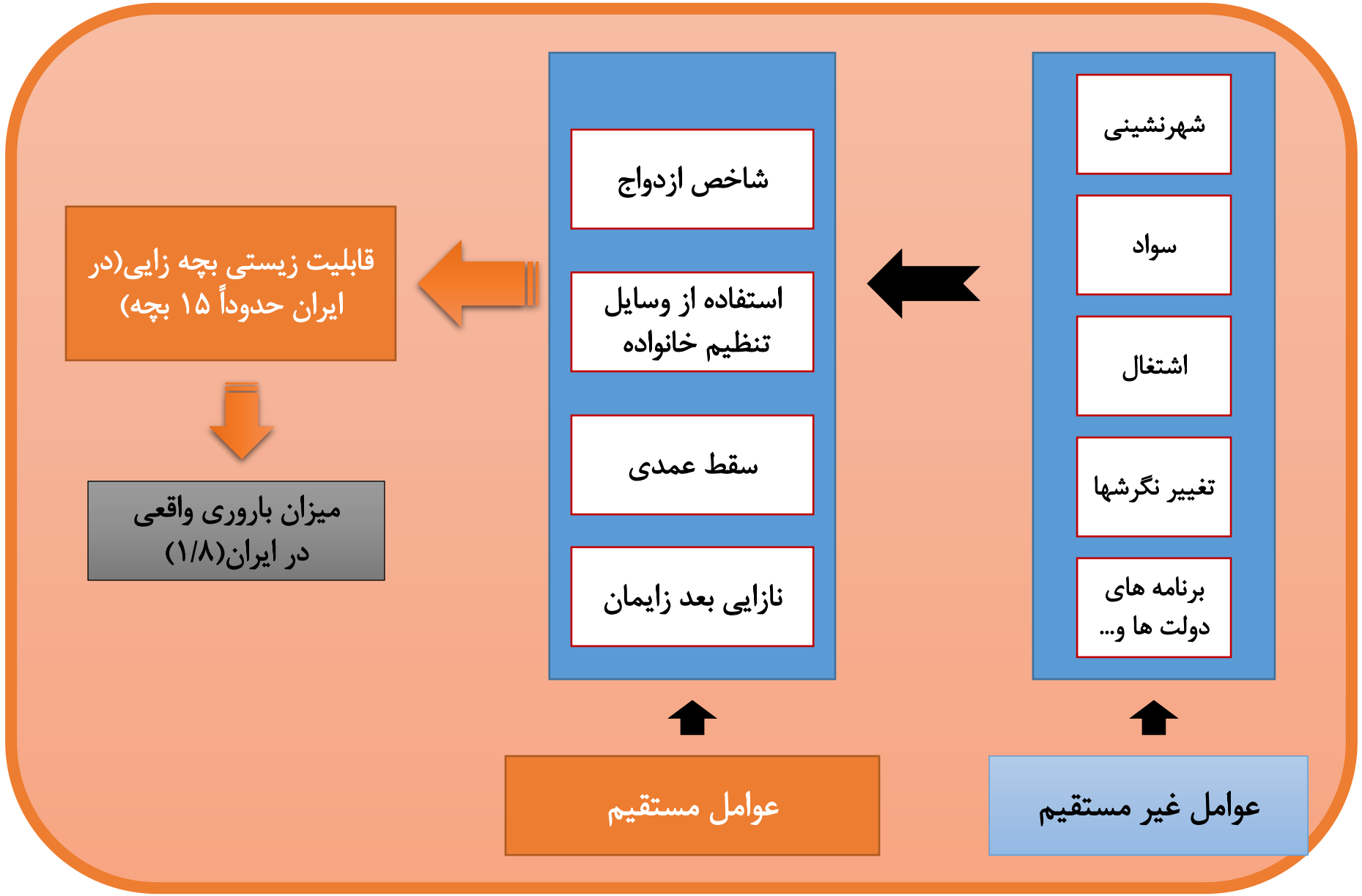
شرح		تعداد استان	اسامی استان ها
باروری بسیار پایین	۱,۳ و کمتر	۵	گیلان، مازندران، البرز، سمنان، تهران
باروری پایین	بین ۱,۳۱ تا ۱,۵	۴	مرکزی، اصفهان، قزوین، ایلام
باروری کمتر از سطح جانشینی	بین ۱,۵۱ تا ۲,۰۹	۱۸	کرمانشاه، کردستان، آذربایجان شرقی، فارس، همدان، بوشهر، اردبیل، زنجان، کهگیلویه و بویر احمد، قم کرمان، لرستان، آذربایجان غربی، چهارمحال و بختیاری هرمزگان، گلستان، خراسان رضوی، خراسان شمالی
سطح جانشینی	۲,۱	۰	-
بالاتر از سطح جانشینی	۲,۱۱ و بیشتر	۴	یزد، خوزستان، خراسان جنوبی، سیستان و بلوچستان

مرکز آمار ایران – فتحی ، 1399

میزان باروری کل جمعیت: 1399

قابلیت باروری و تعیین کننده های آن از نظر(بونگارت و پوتر, 1984)

عوامل كاهش سريع ميزان باروري و رسيدن آن به 1/8 بچه براي مادر در ايران با توجه به پارامترهاي مدل

- دخالت علماي مذهبي
- دخالت دولت
- افزايش ميزان باسوادي زنان (52% در سال 1365 و 80% در سال 1385 براي زنان)
- توسعه شهرنشيني (60% در سال 1365 و 68% در سال 1385)
- افزايش سن ازدواج (به ترتيب براي مردان و زنان 24 و 19/7 در سال 1365و 26/5 و 23/1 در سال 1385)
- توسعه اشتغال زنان (6/1 درصد در سال 1365 و 9/5 درصد در سال 1385)
- گرايش زنان به تحصيلات و آموزش عالي (4/7%درصد در سال 1365 و 20% درصد در سال 1385)
  - تعداد جمعيت با تحصيلات عالي نسبت به هر 1000 نفر (1189 نفر در سال 1365 و 6143 نفر در سال 1385 براي زنان)
- تغيير در كاركرد خانواده (گسترش نهادهاي دولتي و نيمه‌دولتي و غيرانتفاعي در عرصه رفاه اجتماعي كه برخي از كاركردهاي سابق خانواده را عهده‌دار شده‌اند.
- ***كاهش فاصله طبقاتی (توزيع بهتر درآمد)***

پیامدهای کاهش باروری

- سالمندی جمعیت
- کاهش حجم جمعیت در سن کار
- کاهش توان تجدید نسل
- منفی شدن نرخ رشد جمعیت

بونگارت (1997) مي‌گويد در پايان مرحله گذاراول جمعيتي رشد طبيعي جمعيت به سه شرط به رشد صفر و منفي ميل مي‌كند:

1. سطوح باروري به كمتر از سطح جانشيني ميل كنند (ميزان باروري كل كمتر از 2/1).
2. ساختار سني جمعيت به سالخوردگي ميل كند.
3. كاهش مرگ‌ومير متوقف شود (Bonggarts, 1997).

دلایل کاهش باروری به سطح پائین با توجه به نتایج تحقیقات جمعیت شناسی

1. شیوع و گسترش استفاده از وسایل تنظیم خانواده
2. تغییرات ارزشی و نگرشی
3. افزایش هزینه های اقتصادی پرورش فرزند
4. تعارض کار زنان و فرزندآوری
5. نابرابری جنسیتی
6. سیاستهای بازار کار

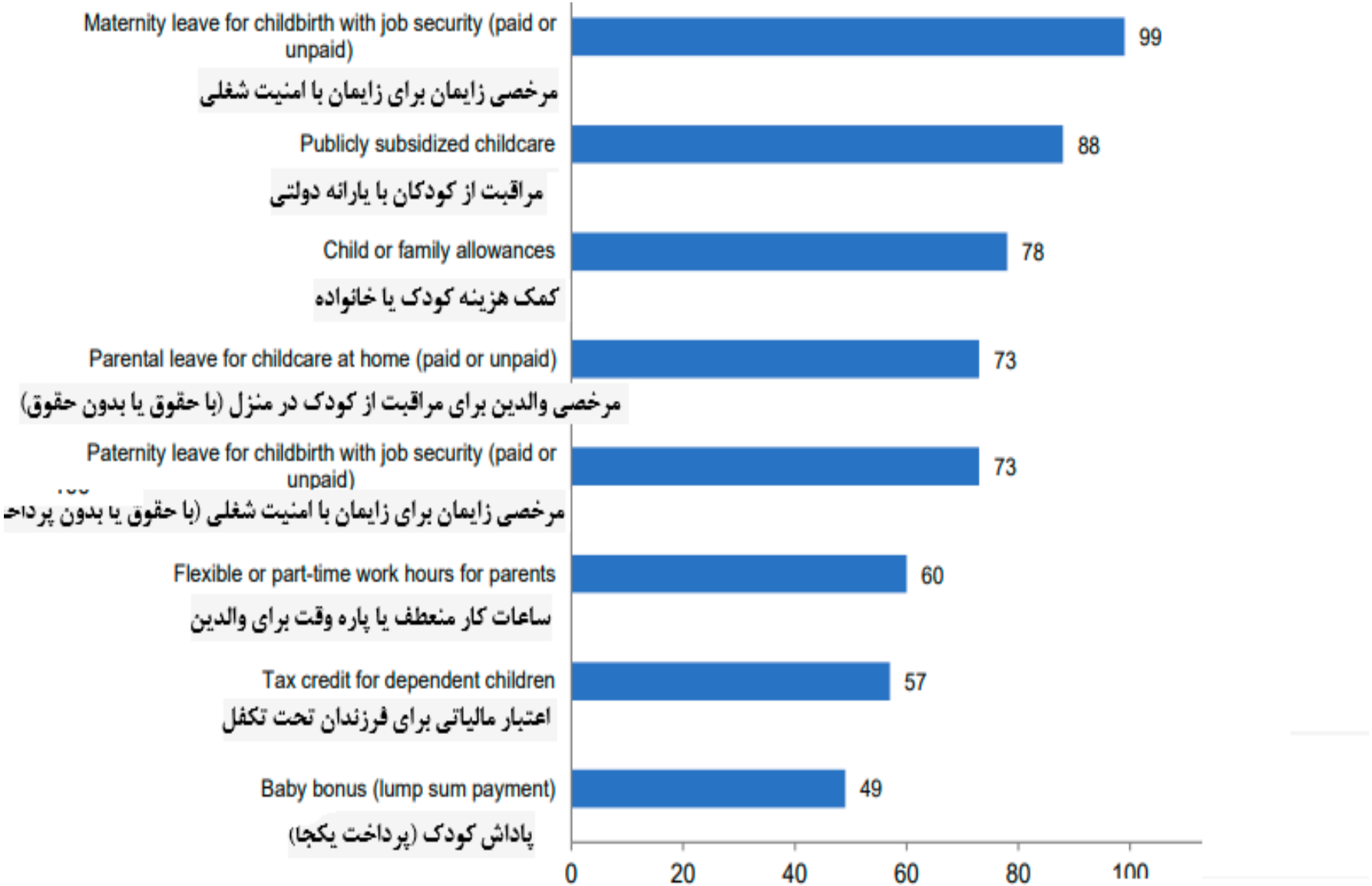
بررسی سیاستهای باروری در جهان

سیاست های مربوط به سطح باروری کنونی کشورها یا مناطق، بر اساس منطقه، 2019-2015

Region	Policies concerning the present level of fertility (Number of countries or areas)				
	Raise	Lower	Maintain current levels	No official policy	Total
Sub-Saharan Africa	3	35	2	8	48
Northern Africa and Western Asia	9	6	4	5	24
Central and Southern Asia	4	7		3	14
Eastern and South-Eastern Asia	7	3	1	5	16
Latin America and the Caribbean	3	8	6	16	33
Europe and Northern America	27	1	4	14	46
Australia and New Zealand				2	2
Oceania*	2	9	2	1	14
World	55	69	19	54	197

Source: World Population Policies Database, available at www.un.org/development/desa/pd/data/world-population-policies.
* Oceania excluding Australia and New Zealand.

درصد دولت ها در کشورهای کم باروری با اقدامات سیاستی برای بهبود تعادل کار/خانواده، 2015-2019

سیاستهای جدید فرزندآوری و خانواده

- سیاستهای ابلاغی مقام معظم رهبری درباره جمعیت
- قانون جوانی جمعیت و تعالی خانواده که عمدتاً بر ابعاد رفاهی تاکید دارد

عوامل موثر بر تقویت خانواده جهت افزایش فرزندآوری

- اصلاح الگوی آموزش: آموزش برای زندگی
- کاهش طول تحصیل برای ورود به بازار کار
- حل مساله سربازی جهت حصول سریع تر استقلال اقتصادی
- اصلاح الگوی اشتغال برای افزایش پایداری شغلی مادران
- الگوهای جدید تسهیلگری ازدواج در زندگی شهری
- گسترش پوشش رفاهی برای زندگی خانوادگی (نقطه تمرکز قانون جوانی جمعیت)

رویکرد دینی به تداوم و پایداری خانواده و فرزندآوری

- افزایش امید، توکل و رضایتمندی
- افزایش تمایل به زندگی خانوادگی، مادری و فرزندآوری
- نهادینه سازی و قاعده مندسازی مناسبات زناشویی برای کاهش تجرد
- ترویج و تسهیل ازدواج آسان و آموزش ازدواج صحیح و موفق
- تبلیغ صحیح برای فرزندآوری به عنوان کار خیر، جلب رزق یا جهاد
- تقویت نهاد خانواده از طریق تحکیم پیوندهای اجتماعی
- کاهش تمایل به سقط جنین

با سپاس و تشکر از توجه شما